Vårt Dnr: E-20261023-1
Vår ref: Per Segerbäck

Justitiedepartementet

Er referens:

ju.remissvar@regeringskansliet.se
CC ju.L4@regeringskansliet.se

Diarienummer: Ju2026/01595

Yttrande över remissen: ”Ett statligt identitetskort”

1 Inledning

Vårt perspektiv är hur förslaget om nytt statligt identitetskort fungerar för personer med funktionsnedsättning som medför att de inte kan inställa sig personligen hos ansvarig myndighet. Den som är svårt elöverkänslig kan inte vistas i miljöer med datorer, mobiler, trådlösa nätverk eller andra elektriska installationer.

Avgörande för denna grupp är möjligheten till ansökning via bud. Eftersom den enskilde inte kan inställa sig hos en utfärdande myndighet – vars lokaler och arbetsprocesser är beroende av digital teknik – är ansökan via bud den enda realistiska vägen till en statlig identitetshandling. Bedömningen i detta yttrande avser därför i första hand hur ansökan med hjälp av bud fungerar för målgruppen.

Elöverkänsligas Riksförbund har under perioden 2018–2026 lämnat remissvar över flera utredningar som berör statliga identitetshandlingar, statlig e-legitimation och därmed sammanhängande registerfrågor.

Vi är mycket glada över att behovet av att kunna erhålla ett statligt ID-kort med hjälp av ombud till stor del tillfredsställs i lagförslaget. Vi tar först upp det som ser bra ut, sedan går vi igenom problematiska punkter.

2 Vad som styrker möjligheten att få statligt identitetskort

(Saxat ur lagförslaget: 1.1 Förslag till lag om statligt identitetskort, sidan 7 - framåt)

1 kap. Allmänna bestämmelser

Ett statligt identitetskort

1 § Ett statligt identitetskort är en identitetshandling. Identitetskortet ska utfärdas med eller utan funktion som resehandling.

[...]

Hur en ansökan ska göras

2 § […] En ansökan om ett identitetskort utan funktion som resehandling får dock göras genom bud, om sökanden på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning är förhindrad att inställa sig personligen.

[...]

2 kap. Identitetskortets utformning och giltighetstid

Identitetskort utan funktion som resehandling

3 § På ett statligt identitetskort utan funktion som resehandling ska det anges att identitetskortet inte kan användas som resehandling. Kortet ska inte innehålla någon uppgift om innehavarens medborgarskap.

[,,,]

3 kap. Ansökan och krav på sökanden

[…]

Hur en ansökan ska göras

2 § Den som ansöker om ett statligt identitetskort ska inställa sig personligen.

En ansökan om ett identitetskort utan funktion som resehandling får dock göras genom bud, om sökanden på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning är förhindrad att inställa sig personligen.

[…]

4 kap. Utlämnande av identitetskort

Utlämnande och kontroller vid utlämnande

1 § Ett statligt identitetskort ska lämnas ut till sökanden vid personlig inställelse.

Om ansökan har gjorts genom bud får identitetskortet även lämnas ut till budet vid personlig inställelse.

[…]

Allt ovanstående tillstyrkes av Elöverkänsligas Riksförbund.

De problem vi ser kommer in via 1.7 Förslag till förordning om statligt identitetskort, sidan 28 och framåt

3 Våra kommentarer om problem och hinder

Av ansvarig myndighet utfärdade förordningar eller myndighetsföreskrifter som försvårar möjligheten för vissa grupper med sjukdom eller funktionsnedsättning att erhålla ett statligt identitetskort

Texten i:
1.7 Förslag till förordning om statligt identitetskort, på sidan 29:

Förutsättningar för att få ansöka genom bud

2 § En sökande som enligt 3 kap. 2 § lagen (2026:000) får göra en ansökan genom bud ska styrka sitt hinder mot personlig inställelse genom ett läkarintyg eller annat skriftligt intyg från en vårdgivare.

Resonemanget om krav på läkarintyg kan vara omöjligt att klara i vissa situationer: - om t ex den sökande inte har en giltig ID-handling kan läkaren svårligen utfärda ett läkarintyg – det blir Moment 22!

Ansökningsvägen via bud är i sak öppen, men den är enbart teoretisk för många svårt elöverkänsliga. Sökanden ska styrka att han eller hon inte kan ta sig till den utfärdande myndigheten genom ett skriftligt intyg från en företrädare för den inrättning för vård eller omsorg som sökanden vistas på eller den som ansvarar för sökandens vård eller omsorg (Bilaga 2, 3 kap. 4 §, sid 235).

Underlaget förutsätter alltså en pågående vård- eller omsorgskontakt. Svårt elöverkänsliga bor ofta ensamma, utan kontakt med vården och utan någon som formellt ansvarar för deras vård eller omsorg. För dem finns ingen i lagens mening behörig intygsgivare, och budvägen stängs redan vid intyget.

Konstruktionen är densamma som kritiserades i Elöverkänsligas Riksförbunds remissvar över SOU 2019:14 Ett säkert statligt ID-kort (Ju2019/01281). Att den återkommer oförändrad är anmärkningsvärt eftersom Elöverkänsligas Riksförbund och Riksföreningen JAG finns uppräknade bland dem som yttrade sig över betänkandet (Bilaga 3, sid 253–254). Kritiken är alltså känd sedan sju år utan att ha beaktats.

Vi vill påpeka behovet av att budet inte får inskränkas till nära anhöriga enligt tidigare resonemang och underlag i samma del på sid 29:

Vilka personer får sökanden använda som bud?

3 § Budet ska känna sökanden väl och i relation till sökanden vara

1. vårdnadshavare eller särskilt förordnad förmyndare enligt föräldrabalken,

2. förälder,

3. barn eller barnbarn över 18 år,

4. hel- eller halvsyskon över 18 år,

5. mor- eller farförälder,

6. make, maka, registrerad partner eller sambo,

7. familjehemsförälder,

8. god man eller förvaltare, eller

9. anställd hos en vårdgivare eller liknande som har en yrkesmässig relation till sökanden.

Vår kommentar:

I en del fall är den individ som söker ID-kort äldre och / eller kan sakna nära anhöriga som kan hjälpa till. Under sådana omständigheter måste även annan person som är väl bekant med den sökande kunna vara bud, t ex kommunal tjänsteman eller annan som väl känner den sökandes omständigheter.

Det är även viktigt att äldre, ej längre giltiga handlingar som körkort, pass och identitetskort från bank godkänns som acceptabla identitetshandlingar för att verifiera den sökandes identitet.

Giltighetstiden för kort

Giltighetstiden är fem år. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer, får meddela föreskrifter om begränsning av giltighetstiden i särskilt angivna fall – det vill säga endast förkortning, aldrig förlängning (Bilaga 1, sid 231; Bilaga 2, 1 kap. 5 §, sid 235).

För målgruppen är giltighetstiden inte en fråga om kostnad utan om hälsomässigt realterad börda. Varje förnyelse innebär en ny ansökan via bud: ett nytt hinderintyg, en ny försäkran med bud och vittne samt ett nytt fotografi. Med fem år som giltighetstid upprepas denna procedur var femte år under hela livet. De hälsoskäl som talar för längre giltighetstid – att varje förnyelse är betungande just för den som har allvarlig funktionsnedsättning som t ex svår elöverkänslighet – berörs inte i promemorian. I stället behandlas lång giltighetstid uteslutande som ett säkerhetsproblem: körkortet avfärdas som identitetshandling bland annat med motiveringen att det har "en alltför lång giltighetstid" (se SOU 2019:14 i Bilaga 1, sid 229), och merkostnaden för enskilda bagatelliseras till "endast 400 kronor vart femte år" (Bilaga 1, sid 233) – en bedömning som enbart beaktar den monetära kostnaden och inte den hälsorelaterade svårigheten.

Att förslaget samtidigt medger kortare giltighetstid vid fysiska skador av tillfällig karaktär (Bilaga 1, sid 232) visar att giltighetstiden kan differentieras. Differentieringen bör då även kunna ske i förlängande riktning vid varaktig funktionsnedsättning.

Personuppgiftsbehandling, medgivande och invändningsrätt

Rätten att göra invändningar enligt artikel 21.1 i EU:s dataskyddsförordning ska enligt förslaget inte gälla vid behandling som är tillåten enligt lagen (avsnitt 9.6; Bilaga 2, 6 kap. 4 §, sid 238). Invändningsrätten tas alltså uttryckligen bort.

De problem som påpekas motverkar förslagets ambition

Detta står i direkt motsättning till lagförslagets egen utgångspunkt att det är viktigt att alla människor kan styrka sin identitet. En norm om restriktiv tillämpning i kombination med ett intygskrav som målgruppen i praktiken inte kan uppfylla, gör möjligheten till ansökan via bud till en illusion.

4 Tidigare framförda krav i remissyttranden från Elöverkänsligas Riksförbund

Identifikation utan elektronik måste alltid vara möjlig, och den fysiska identitetshandlingen får inte avge elektromagnetiska emissioner.

Samhället måste erbjuda manuella alternativ – ombudslösningar, biträde och personlig service – utan att den enskildes rätt till självbestämmelse inskränks.

Ett identitetskort utan e-legitimationsfunktion måste alltid kunna beställas och ändå accepteras som legitimationshandling.

Giltighetstiden bör vara längre än i dag, exempelvis tio år, när förnyelse med kortare intervall är betungande av hälsoskäl.

Bud- och ombudslösningen måste vidgas: kommunala bud och intygsgivare, bredare underlag för hinderintyg samt hembesök när myndighetslokalen är otillgänglig.

Ny personuppgiftsbehandling ska kräva nytt medgivande, och rätten att göra invändningar enligt artikel 21.1 i EU:s dataskyddsförordning ska bevaras.

5 Saknad konsekvensanalys

Särskilt anmärkningsvärt är att konsekvensavsnittet (avsnitt 12.2) bedömer att förslagen inte medför "några negativa konsekvenser för enskilda" mer än marginellt ökade kostnader, utan att en enda mening ägnas åt funktionsnedsättning, tillgänglighet eller anpassning. Myndigheten för delaktighet deltog i remissförfarandet över SOU 2019:14 (Bilaga 3, sid 253), vilket gör frånvaron av ett delaktighetsperspektiv i den nu aktuella promemorian svår att förklara. Bedömningen är ofullständig och bör kompletteras.

6 Sammanfattande yrkanden

Mot bakgrund av redovisningen ovan önskar vi att:

- Hinderintyget (3 kap. 4 §) får utfärdas även av kommun, valfri läkare eller annan godtagbar intygsgivare, så att de som bor ensamma utan vård- eller omsorgskontakt kan använda budförfarandet.
- Urvalet av möjliga bud vidgas till att omfatta kommunala tjänstepersoner, kravet på restriktiv tillämpning tas bort, och sjukdom och funktionsnedsättning – innefattande elöverkänslighet – erkänns som tillräckligt hinder.
- Giltighetstiden förlängs till tio år, alternativt att regeringen ges bemyndigande att meddela föreskrifter om förlängd giltighetstid vid intygad funktionsnedsättning, eftersom varje förnyelse innebär en helt ny budprocess.
- Artikel 21.1 i EU:s dataskyddsförordning ska gälla även vid behandling enligt den nya lagen, och varje nytt sekundärt användningsområde ska kräva särskild rättslig grund.
- Konsekvensanalysen kompletteras med en bedömning av konsekvenserna för personer med funktionsnedsättning, framtagen i samråd med Myndigheten för delaktighet.

Per Segerbäck, Sakkunnig

Elöverkänsligas Riksförbund

Medlem av Funktionsrätt Sverige